

Urban Ecological Research Open Access

ORIGINAL ARTICLE

Comparison of Life Quality in Unplanned and Planned Urban Neighborhoods; A Comparative Study of Goshe Gapaleh and Andisheh Town in Boroujerd

Hosein Hataminejad^{1*}, Mohammad Eskandari Nasab², Mohammad Beiranvand³

¹ Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.

² Msc, Department of Social Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

³ Ph.D Student, Department of Geography and Urban Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Correspondence

Hosein Hataminejad

Email: hataminejad@ut.ac.ir

How to cite

Hataminejad, H., Eskandari Nasab, M. & Beiranvand, M. (2023). Comparison of Life Quality in Unplanned and Planned Urban Neighborhoods; A comparative Study of Goshe Gapaleh and Andisheh Town in Boroujerd. *Urban Ecological Research*, 14(1), 147-168.

ABSTRACT

The main purpose of this research is to compare quality of life in two unplanned (Gosheh Gapaleh) and planned (Andisheh town) neighborhoods of Boroujerd city and analysis of the objective and subjective quality of life in these neighborhoods. This research is applied and based on descriptive and analytical nature and social, physical, environmental and economic indicators are used to compare the quality of life in neighborhoods. Data Collection is done based on the library studies, and field observations. In order to assess the quality of life in the subjective dimension, 373 questionnaires are completed randomly from the statistical society. SPSS (two independent T-test) and Modeling structural equations by Smart PLS software are used for the analysis of variables. The spatial data from 2015 census blocks of Statistics Center were used for estimating the objective quality of life. Moreover social, Economic and physical indicators maps are prepared in GIS software. According to result, Andisheh neighborhood is better than Gosheh Gapeleh neighborhood in all subjective quality of life indicators expect for social indicator. Also, the general form of objective life quality proves this. Finally, it can be said that quality of life is more favorable in Andisheh neighborhood than Gosheh Gapeleh neighborhood.

KEY WORDS

Urban Quality of life, Unplanned Neighborhoods, Planned Neighborhoods, Boroujerd city.

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

مقایسه کیفیت زندگی در محلات خودرو و برنامه‌ریزی شده شهری؛ مطالعه تطبیقی محلات گوشه گاپله و شهرک اندیشه بروجرد

حسین حاتمی‌نژاد^{۱*}، محمد اسکندری نسب^۲، محمد بیرانوند^۳

چکیده

پژوهش حاضر به مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی در دو بافت خودرو (محلّه گوشه گاپله) و برنامه‌ریزی شده (شهرک اندیشه) شهر بروجرد و ارائه تحلیلی از کیفیت زندگی عینی و ذهنی آن دو محلّه پرداخته است. این پژوهش از نوع هدف، کاربردی و براساس ماهیت توصیفی و تحلیلی بوده و شاخص‌های اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و اقتصادی برای مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی محلات به کار گرفته شدند. شیوه جمع‌آوری اطلاعات بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهدات میدانی است. برای سنجش کیفیت زندگی در بعد ذهنی، ابتدا با استفاده از روش پیمایش، از میان جامعه آماری، به شیوه تصادفی با ۳۷۳ نمونه در محلات مورد مطالعه مصاحبه گردید. به‌منظور تحلیل متغیرهای مورد مطالعه از نرم‌افزار SPSS و آماره T دو نمونه مستقل و مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS استفاده شد. همچنین برای سنجش کیفیت زندگی عینی از داده‌های مکانی بلوک‌های سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار استفاده و شکل‌هایی در نرم‌افزار GIS برای شاخص اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و کلی کیفیت زندگی تهیه گردید. نتایج نشان داد که وضعیت محلّه شهرک اندیشه، در تمامی شاخص‌های کیفیت زندگی ذهنی به غیر از شاخص اجتماعی، بهتر از محلّه گوشه گاپله است. همچنین شکل کلی کیفیت زندگی عینی نیز این امر را اثبات می‌کند. درنهایت می‌توان ادعا کرد که کیفیت زندگی در محلّه اندیشه مطلوب‌تر از گوشه گاپله است.

واژه‌های کلیدی

کیفیت زندگی شهری، محلات خودرو، محلات برنامه‌ریزی شده، شهر بروجرد.

^۱ دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
^۲ کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
^۳ دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

حسین حاتمی‌نژاد

رایانامه: hataminejad@ut.ac.ir

استناد به این مقاله:

حاتمی‌نژاد، حسین، اسکندری نسب، محمد و بیرانوند، محمد (۱۴۰۲). مقایسه کیفیت زندگی در محلات خودرو و برنامه‌ریزی شده شهری؛ مطالعه تطبیقی محلات گوشه گاپله و شهرک اندیشه بروجرد. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۴(۱)، ۱۶۸-۱۴۷.

مقدمه

مشخص هستند. لذا به بررسی‌هایی جهت میزان تعیین موفقیت‌آمیزی طرح‌ها نیازمندند. محلات شهر بروجد نیز از این قاعده مستثنا نیستند. از همین رو مطالعه حاضر به بررسی و مقایسه تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در دو بعد ذهنی (میزان رضایت‌مندی ساکنان) و عینی (داده‌های مکانی) در دو منطقه «گوشه گاپله» به‌عنوان محله خودرو و «شهرک اندیشه» به‌عنوان محله برنامه‌ریزی شده می‌پردازد. نظر به این‌که تاکنون پژوهشی در این زمینه، به‌خصوص در سطح محلات شهر بروجد صورت نگرفته است. لذا مطالعه حاضر ضمن سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان محلات از کیفیت زندگی و بررسی شاخص‌های عینی کیفیت زندگی، در پی پاسخگویی به این سؤال است که کیفیت زندگی محدوده مورد مطالعه در بعد ذهنی از نظر شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی و در بعد عینی از نظر شاخص‌های اجتماعی، کالبدی، اقتصادی چگونه است؟

مبانی نظری

کیفیت زندگی شهری به‌عنوان موضوعی چندوجهی (Lee, 2003)، میان‌رشته‌ای و مبهم، در چند دهه گذشته محور بحث محققان در رشته‌های مطالعاتی مختلف بوده است (Gavrilidis et al, 2016). تعاملات شهروندان، تمرکز جمعیتی شدید و افزایش فعالیت‌ها در نواحی شهری منجر به افزایش فشار بر شهرها و بروز مشکلات مختلف محیطی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شده (Han, 2018) و نتیجه آن به‌صورت اختلاف شدید سطح زندگی در بخش‌های مختلف شهرها نمایان می‌گردد. هر چند ارائه تعریفی یکسان از کیفیت زندگی شهری امری بسیار پیچیده و مشکل است (Barcaccia et al., 2013; Mason et al., 2013)، با این حال تعاریف ارائه شده گوناگون بر این امر دلالت دارند که در بررسی کیفیت زندگی شهری بر سنجش رضایت روانی و فیزیکی شهروندان از شرایط زندگی تأکید می‌شود (Higgins; Campanera, 2011). اگر چه تنوع در مفاهیم و تعاریف مرتبط با کیفیت زندگی شهری ناشی از وجود ابعاد مختلف است، با این حال محققان تلاش دارند آن‌ها را در دو بخش کیفیت ذهنی و عینی مورد بررسی قرار دهند (Ferriss, 2004).

کیفیت ذهنی به ابعاد ادراکی اشاره دارد که با استفاده از شاخص‌های ذهنی سنجیده می‌شوند. در حالی که در کیفیت عینی به شرایط خارجی و واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی شهری توجه می‌شود (Marans, 2012; Marans; Stimson, 2011) این شاخص از داده‌های ثانویه‌ای چون داده‌های سرشماری، مدل‌سازی محیطی، گزارش‌های سازمان‌ها و دیگر داده‌های اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی حاصل می‌شوند (Fernandes et al, 2018).

در آستانه هزاره سوم با غلبه پدیده شهرنشینی، اسکان بشر در شهرها با روندی رو به رشد ادامه یافته است تا حدی که صحبت از انقلاب شهری در جهان می‌شود. به‌طوری‌که پیش‌بینی می‌شود رشد آتی جمعیت در نواحی شهری و به‌ویژه نواحی شهری کشورهای درحال توسعه رخ دهد. (Wu et al., 2011) رشد سریع جمعیت و مهاجرت با معضلاتی نظیر تراکم بیش‌ازحد جمعیت، آلودگی‌های زیست‌محیطی، رشد نامتوازن و غیراصولی شهرها، ضعف منابع درآمدی، فقدان وسایل حمل‌ونقل عمومی مناسب و مراکز درمانی، بیکاری و آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی همراه بوده و موجب شده در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی، کیفیت زندگی در شهرها، به‌ویژه کلان‌شهرها در وضعیت نامطلوبی قرار گیرد (Van kamp et al., 2003).

از همین‌رو مفهوم کیفیت زندگی شهری به‌طور گسترده‌ای مورد توجه اندیشمندان برنامه‌ریزی شهری قرار گرفته و نقطه کانونی مهمی حول بسیاری از پژوهش‌های شهری گردیده (Marsousi; Lajevardy, 2014) و به‌عنوان یکی از عناصر اصلی توسعه شهری شناخته شده است (Karkehabadi, 2017). در همین راستا تعیین سطح رضایت‌مندی ساکنان در هر یک از مؤلفه‌ها و متغیرهای مربوط نسبت به وضعیت کیفی محیط سکونت، در قالب امتیازهای کمی با بررسی داده‌های مکانی مربوط به کیفیت عینی، می‌تواند در تحقق اهداف متولیان مدیریت شهری برای کیفیت محیط راهگشا باشد (Meshkini et al, 2016). در واقع سنجش کیفیت زندگی می‌تواند ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی و مقایسه مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی در شهر را تسهیل کند تا برنامه‌ریزان و مدیران بتوانند مسائل اجتماعات شهری را بهتر درک و اولویت‌بندی کنند. به طور کلی کیفیت زندگی شهری به‌عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی می‌شود (Rahnamaee et al, 2012). معمولاً مفهوم کیفیت زندگی را به‌صورت لایه‌هایی از معانی و مفهوم در نظر گرفته و بر دو جنبه عینی و ذهنی آن تأکید ورزیده‌اند (Mohammadi et al, 2012).

افزایش جمعیت و رشد سریع شهرنشینی در ایران نیز به تضعیف کیفیت زندگی و محیط شهرها منجر شده و تفاوت این شاخص در میان محلات مختلف شهری کاملاً مشهود است. از آنجایی که محلات شهری «خودرو» (محلات با رشد خودبه‌خودی و خودجوش)، بدون هیچ طرح و برنامه مشخصی توسعه می‌یابند، در درازمدت همواره با کمبود تأسیسات زیربنایی و امکانات رفاهی مواجهند. در مقابل محلات شهری «برنامه‌ریزی شده» پیش از سکونت، دارای طرح و شکل

در فرهنگ لغت رضایتمندی را «برآورده کردن یا مایه خشنودی و ارضا شدن» معنا کرده‌اند (Shayan et al, 2018). مفهوم رضایت به‌طور کلی در پژوهش‌های مرتبط با مسائل شهری به‌عنوان معیاری که نیازهای ساکنان را برآورده می‌سازد تعریف می‌شود (Lovejoy, 2010). رضایتمندی تفاوت مابین عملکرد و انتظارات است. اگر عملکرد برابر یا بالاتر از حد انتظار باشد، مشتری راضی است و اگر انتظارات بیش از عملکرد باشد، مشتری ناراضی است (Deichmann et al, 2007). در واقع می‌توان گفت رضایت هنگامی به دست می‌آید که فرد نتیجه تحقق انتظاراتش را تجربه می‌کند (Munusamy & Fong, 2008). امروزه رضایتمندی شهروندان یکی از مهم‌ترین معیارهای سنجش عملکرد سازمانی است. برای رضایتمندی مفاهیم مختلفی از گذشته تاکنون ارائه شده است. کاتلر رضایتمندی را تابع تفاوت میان ادراک از عملکرد و انتظارات افراد می‌داند (Rahnavard, 2003). گروهی دیگر ارزیابی افراد از کیفیت خدمات و یا کالاهای دریافت شده را رضایتمندی تلقی می‌کنند (Fecikova, 2004) و یا به ایجاد حالت شادمانی، خشنودی و مطلوبیتی که در نتیجه تأمین نیازها و برآورده کردن تقاضاها و احتیاجات شهروندان از سوی ارائه‌کنندگان خدمات ایجاد می‌شود، رضایتمندی گفته می‌شود (Retial Management Associates, 2002). در بین برخی دیگر برآورده شدن خواسته‌ها و انتظارات افراد، رضایتمندی اطلاق می‌شود (Treasury Board of Canada a Secretariat, 2001). با ملاحظه دیدگاه‌های فوق می‌توان گفت، رضایتمندی یک فرآیند است که طی قیاس میان انتظار و عملکرد واقعی و یا برحسب ادراک شهروندان مختلف پدید می‌آید. رضایت از عملکرد سازمانی زمانی از اهمیت برخوردار گردید که نیروی انسانی به‌عنوان یکی از عناصر مهم تولید اقتصادی یا تولید بازرگانی مطرح شد. شهرداری‌ها اصولاً عملکرد و نقش بسیار مهمی در ایجاد رضایت یا نارضایتی دارند. به‌طوری‌که در شهرداری عملکردهایی وجود دارد که باعث نگرش‌های مثبت و منفی شهروندان نسبت به آن می‌گردد. اگر چه عملکرد شهرداری‌ها طیف بسیار گسترده‌ای را شامل می‌شوند، اما هدف نهایی همه آن‌ها ارتباط بین شهرداری و رضایتمندی شهروندی است. زمانی که سازمان‌ها بتوانند نیازهای شهروندان را برآورده سازند، رضایتمندی شهروندان ایجاد می‌شود (Taherian, 2007).

پیشینه پژوهش

پژوهشگرانی از رشته‌های متفاوت علمی، مفهوم کیفیت زندگی را از دهه ۱۹۳۰ تاکنون مطالعه نموده‌اند (Ulengin, 2001). تحقیقات اولیه در زمینه کیفیت زندگی شهری و طراحی

کیفیت زندگی از نظر اکثر پژوهشگران و صاحب‌نظران این حوزه دارای چهار بعد روان‌شناختی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی-فیزیکی می‌باشد (Hataminezhad et al, 2012). شاخص اجتماعی کیفیت زندگی به‌وسیله کلیدواژه‌های وابسته به سرشماری، فاکتورهای اقتصادی-اجتماعی (درآمد سرانه، وضعیت زناشویی، بیکاری، آموزش) و حس تعلق به جامعه تعریف می‌شود (Elliott, 2014). از مهم‌ترین شاخص‌های کالبدی مؤثر بر کیفیت زندگی شهروندان، می‌توان به سیستم خدمات شهری و کیفیت خدمات عمومی اشاره کرد (Putra; Sitanggang, 2016; Witkowski & Kiba-Janiak, 2012).

در کل کیفیت زندگی شهری شامل مجموعه‌ای از ویژگی‌های خارجی مانند کیفیت و کمیت خدمات عمومی، محیط‌های ساخته شده، محیط‌های طبیعی، امکانات فرهنگی و همچنین عواملی مانند تعاملات اجتماعی و سرمایه اجتماعی و انسانی و مجموعه‌ای از ویژگی‌های درونی جمعیت ساکن، مانند وضعیت معیشت، جنسیت، سن، تحصیلات، فرهنگ، قومیت و شغل می‌باشد (Biagi et al., 2018). رهنمایی و همکاران (۱۳۹۱)، دیدگاه‌های نظری مربوط به بحث کیفیت زندگی از نظرگاه سیاست‌گذاران، روان‌شناختی ادراکی و روش تجربه ساکنین ارائه کرده‌اند. در دیدگاه سیاست‌گذاران تعریف کیفیت محیط شهری بر پایه دو رویکرد متفاوت کارشناس محور (مبنای ارزیابی نظرات کارشناسان و مدیران شهری) و مخاطب‌محور (مبنای ادراکی نحوه ارزیابی کیفیت زندگی براساس ارتباط بین شخص و محیط توصیف می‌شود. همچنین روش تحقیق تجربی به مطالعاتی محدود می‌شود که محقق بی‌واسطه در سایت موردنظر حضور می‌یابد و از مصاحبه رودررو برای سنجش کیفیت زندگی شهری استفاده می‌کند. اصل مهم در برنامه‌ریزی شهری، ارائه بهترین کیفیت زندگی برای تمامی شهروندان در زندگی، کار و سایر عرصه‌های زندگی می‌باشد. مفهوم کیفیت زندگی فرصتی را برای ورود بیشتر رشته برنامه‌ریزی شهری در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها فراهم می‌کند (Omar, 2006). بنابراین سنجش کیفیت زندگی شامل عناصر و شاخص‌های آن، به‌عنوان یک ابزار غالب برای ارزیابی، برنامه‌ریزی، مدیریت برای سیاست‌گذاری و استراتژی‌های توسعه شهرها به کار می‌رود (Wann-Ming, 2019). در واقع استفاده از مفهوم کیفیت زندگی شهری در برنامه‌ریزی شهری حداقل می‌تواند در دو مرحله از فرآیند برنامه‌ریزی شامل شناخت وضعیت موجود شهر با استفاده از شاخص‌های کیفیت زندگی و ارزیابی پروژه‌ها و برنامه‌ها برای مشخص شدن کارایی آن‌ها بر کیفیت زندگی و رضایتمندی شهروندان استفاده شود (Pourahmad, 2018).

تحقیق، مطالعه احدنژاد روشتی و نجفی (۱۳۹۵) بود که تنها بعد ذهنی کیفیت زندگی را در محلات برنامه‌ریزی شده و سکونتگاه‌های غیررسمی شهری بررسی کردند. سایر مطالعات به بررسی یک یا چند شهر پرداخته و کم‌تر به مقایسه فضایی دو منطقه شهری پرداخته‌اند. از این‌رو جنبه نوآوری پژوهش حاضر بررسی فضایی کیفیت زندگی عینی و ذهنی ساکنان دو محله خودرو و سازمان‌یافته بود تا با رویکرد همه‌جانبه، تفاوت کیفیت زندگی در این دو گونه سکونتگاه شهری مورد بررسی قرار گیرد.

شاخص‌های آن از محققان متعددی (Campbell, 1976; Green, 1960) آغاز شده است (Seik, 2000). در ایران نیز این مفهوم در سال ۱۳۷۰، با برگزاری سمپوزیوم «شهر سالم» در تهران مطرح شد (Rahnamaee et al, 2012). در سال‌های اخیر پیرامون سنجش کیفیت زندگی شهری مطالعاتی در سطح جهانی و در کشور صورت پذیرفته که در جدول زیر به اختصار آورده شده است. بررسی پیشینه پژوهش نشان داد که تاکنون در زمینه مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی به‌طور خاص با تأکید بر مناطق خودرو و برنامه‌ریزی شده بررسی صورت نگرفته و نزدیک‌ترین

جدول ۱. بررسی پژوهش‌های پیشین کیفیت زندگی

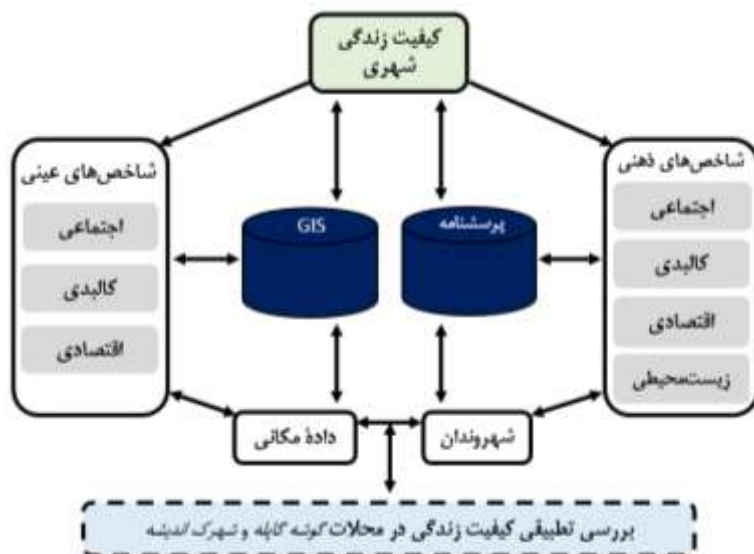
محقق	مکان	شاخص‌های موردبررسی	نتیجه پژوهش
زیولوف ^۱ ، جانسک (۲۰۰۸)	جنوب موراویا، جمهوری چک	۱. مسکن؛ ۲. اقتصاد و کار؛ ۳. منابع و محیط؛ ۴. بهداشت و مراقبت‌های بهداشتی؛ ۵. جامعه.	کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه تحت تأثیر منابع محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی می‌باشد و سنجش و تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی ابزاری برای سیاست‌های منطقه‌ای در کاهش نابرابری‌های اقتصادی اجتماعی است.
بردان ^۲ و همکاران (۲۰۱۵)	کلکته/ هند	۱. کیفیت هوا؛ ۲. رفاه محل سکونت؛ ۳. جامعه محلی؛ ۴. دسترسی بودن زیرساخت‌ها؛ ۵. رفاه مادی؛ ۶. همبستگی اجتماعی.	پارادایم شهر فشرده در افزایش کیفیت زندگی و بهبود شاخص‌های کیفیت زندگی بسیار مؤثر می‌باشد.
الدین ^۳ و همکاران (۲۰۱۳)	-	۱. وضعیت محیط طبیعی شهر؛ ۲. ساختار محیط زیست شهر (امکانات، خدمات، زیرساخت‌ها)؛ ۳. تحرک شهری؛ ۴. جامعه شهری (مشارکت و تعاملات شهروندان)؛ ۵. روان‌شناسی شهری؛ ۶- اقتصاد شهری؛ ۷. سیاست شهری.	کیفیت زندگی شهری مفهومی است که در حل مشکلات شهری، کنترل پراکنده روی، جلوگیری از تخریب محیط زیست و پایداری محله کاربرد دارد و به هفت بعد زیست‌محیطی، کالبدی، حرکتی، اجتماعی، روانی، اقتصادی و سیاسی تقسیم شده است.
وزیاک- بیالوولسکا ^۴ (۲۰۱۶)	شهرهای اروپا	۱. ویژگی‌های فیزیکی (مساحت ساختمان‌ها، پوشش گیاهی و...)؛ ۲. قابلیت دسترسی ۳. زیست‌پذیری بودن ۴. ارتباطات و حمل‌ونقل. ۵. حس تعلق مکانی و زیبایی‌شناسی مکان ۶. آزادی شخصی ۷. ویژگی‌های اقتصادی ۸. ویژگی‌های سازمانی (کیفیت خدمات دولتی و حاکمیت قانون).	رضایت از کیفیت زندگی به‌طور قابل‌توجهی در یک شهر و در سراسر اروپا متفاوت است. نارضایتی مردم از حمل‌ونقل عمومی، امکانات فرهنگی، دسترسی بودن فروشگاه‌های خرده‌فروشی، فضای سبز، کیفیت هوا و مدیریت نهادهای عمومی به‌طور قابل‌توجهی باعث نارضایتی از کیفیت زندگی شهری شده است.
احدنژاد روشتی و نجفی (۱۳۹۵)	زنجان، محلات کارمندان و اسلام‌آباد	۱. شاخص‌های اجتماعی (امنیت محله، حس تعلق، مشارکت در امور محله، نحوه گذران اوقات فراغت)؛ ۲. شاخص اقتصادی (میزان درآمد خانوار)؛ ۳. شاخص کالبدی (وضعیت کوچه و خیابان، مصالح، نما، کیفیت بنا، تعداد اتاق مسکن و...)؛ ۴. شاخص زیست‌محیطی (آلودگی صوتی، فعالیت‌های آلوده‌کننده).	نتایج پژوهش نشان از وضعیت نامطلوب شاخص‌های کیفیت زندگی در محله اسلام‌آباد به‌عنوان سکونتگاه غیررسمی نسبت به محله کارمندان به‌عنوان محله برنامه‌ریزی‌شده دارد و میزان اختلاف رضایتمندی در شاخص‌های اقتصادی و کالبدی چشم‌گیر است.
بیاگی ^۵ و همکاران (۲۰۱۸)	-	۱. ویژگی‌های زمینه‌ای (جنسیت، سن، وضعیت مدنی، امکان حضور کودکان در فضاها، تحصیلات، اشتغال، درآمد)؛ ۲. امکانات رفاهی محیطی (چشم‌اندازهای طبیعی)؛ ۳. زیرساخت‌های خدماتی؛ ۴. عوامل نامطلوب (جرم، آلودگی، سروصدا و...)؛ ۵. تعاملات اجتماعی.	درک ساکنان از کیفیت زندگی به ویژگی‌های شخصی امکانات رفاهی و استفاده از آن‌ها و انتخاب‌های مردم بستگی دارد. این انتخاب‌ها به‌شدت به قابلیت دسترسی به خدمات، تخصیص فردی زمان و تعاملات اجتماعی که افراد از آن لذت می‌برند، مرتبط است.

1. Zivelov; Jansk
2. Bardhan
3. El Din
4. Weziak-Bialowolska
5. Biagi

SPSS و آزمون آماری T دو نمونه مستقل انجام شد و برای شاخص‌های برازش و قدرت تبیین مدل کیفیت زندگی ذهنی، همچنین تعیین اندازه اثر هر بعد از مدل‌سازی معادلات ساختاری، رویکرد حداقل مربعات جزئی (نرم‌افزار Smart PLS V3.2.8) در نظر گرفته شد. همچنین برای بررسی کیفیت زندگی عینی در محلات مورد مطالعه، شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی استخراج شده از بلوک‌های آماری مربوط به سرشماری سال ۱۳۹۵ مورد استفاده قرار گرفت که پس از انجام عملیات گوناگون از قبیل تغییر فرمت، بی‌مقیاس‌سازی، طبقه‌بندی مجدد، تعریف سیستم مختصات و استخراج اطلاعات موردنظر شاخص‌ها به شکل لایه‌های مکانی واحد آماده شدند. شکل کیفیت زندگی عینی ماحصل ترکیب سه‌گانه بی‌مقیاس شده شاخص‌های اقتصادی، کالبدی و اجتماعی است.

روش انجام پژوهش

مطالعه حاضر از نظر ماهیت، کمی و توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی گردآوری شده‌اند. برای سنجش کیفیت زندگی ذهنی پرسشنامه‌ای شامل ۴۹ گویه در ارتباط با ابعاد زیست‌محیطی، کالبدی، اقتصادی و اجتماعی کیفیت زندگی طرح و براساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، خیلی کم، کم) ارزش‌گذاری شد. جامعه آماری ۱۳۵۸۳ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۳ نفر برآورد شد و براساس سهم درصدی محله‌ها از جمعیت، تعداد ۱۰۱ نمونه در محله گوشه گاپله و تعداد ۲۷۲ نمونه در محله شهرک اندیشه انتخاب گردید. روایی پرسش‌نامه با مراجعه به کارشناسان و متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. تحلیل داده‌های مربوط به پرسشنامه سنجش کیفیت زندگی ذهنی با استفاده از نرم‌افزار

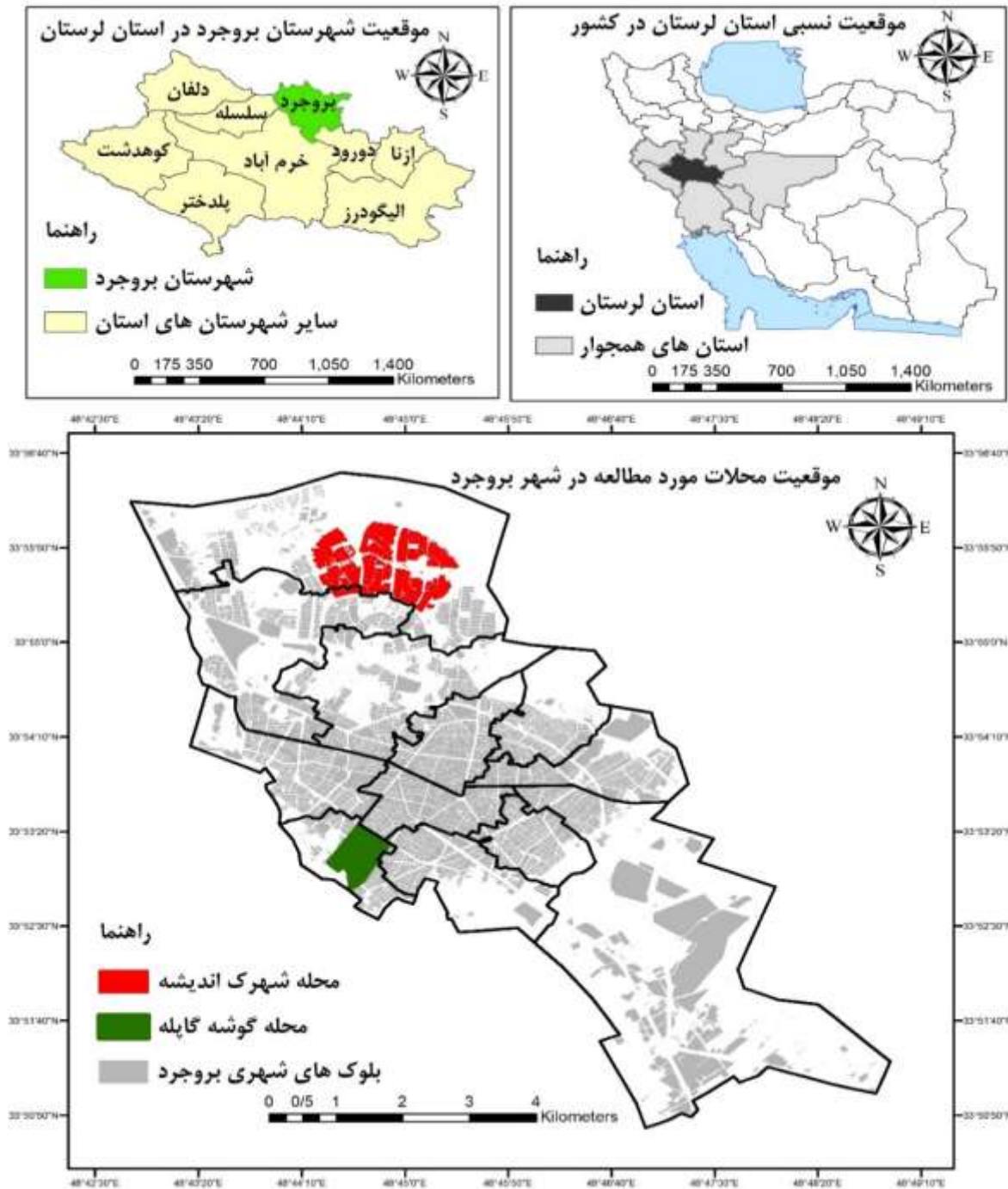

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

درصد در سال ۱۳۶۵ به ۷۳/۶۷ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است (Statistics Center of Iran, 2016a). محله گوشه گاپله از محله‌های خودرو شهر بروجرد، در ناحیه ۷ قرار گرفته که در سال ۱۳۹۵، ۱۰۰۶۱ نفر جمعیت و حدود ۱۲/۳۶ هکتار مساحت داشت. محله شهرک اندیشه واقع در ناحیه ۱۴ (محله برنامه‌ریزی شده) در سال ۱۳۹۵، دارای ۳۵۲۲ نفر جمعیت و مساحت آن حدود ۳۴/۵۲ هکتار بود. همچنین میانگین بعد خانوار در محله شهرک اندیشه ۲/۷ و در محله گوشه گاپله ۳/۱ برآورد شده است (Statistics Center of Iran, 2016b). شکل ۱، موقعیت مورد مطالعه را نشان می‌دهد.

محدوده مورد مطالعه

شهر بروجرد مرکز شهرستان بروجرد و دومین شهر پرجمعیت استان لرستان می‌باشد. این شهر در شمال دشتی حاصلخیز به نام سیلاخور و در دامنه بلندترین دیواره زاگرس در ارتفاع ۱۵۵۰ تا ۱۵۷۱ متری از سطح دریا و در موقعیت ریاضی ۹/۳۳ درجه شمالی و ۸/۴۸ درجه شرقی واقع شده است. این شهر به دو منطقه شهرداری و ۱۷ ناحیه تقسیم شده که شامل ۳۶ محله است (Madshahr Consulting Engineers, 2009) و جمعیت آن مطابق سرشماری در سال ۱۳۸۵، ۲۲۹۵۴۱ نفر، در سال ۱۳۹۰، ۲۴۰۶۴۵ نفر و در سال ۱۳۹۵، ۲۳۴۹۹۷ نفر بود. نرخ شهرنشینی در شهرستان بروجرد از ۶۷/۹

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

یافته‌ها

به چندین عامل تقسیم شده‌اند که سنجش کیفیت زندگی در دو محله‌ی شهرک اندیشه و گوشه گاپله بر مبنای سنجش‌های این عوامل انجام می‌گیرد.

در این پژوهش برای سنجش کیفیت زندگی ذهنی، ادراک شهروندان از قلمروهای اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی کیفیت زندگی شهری اساس کار قرار دارد. در جدول ۱، با توجه به پژوهش‌های قبلی هریک از شاخص‌های چهارگانه کیفیت زندگی

جدول ۲. شاخص‌ها و عوامل و سنجه‌های به‌کاررفته در پژوهش

شاخص	عامل	سنجه (کد)
اجتماعی	امنیت	حس اعتماد به افراد محل (a۱)، رفت‌وآمد معتادین در محله (a۲)، امنیت در شب (a۱۱)، امنیت برای زنان و کودکان (a۱۲).
	حس تعلق	علاقه‌مندی به ماندن در محله (a۳)، دل‌بستگی به محله (a۱۰).
	روابط با همسایگان	روابط با همسایگان (a۴)، روابط با همسایگان (a۵)، شرکت در مراسم محله (a۶)، مشارکت در فضاهای مناسب برای گفتگو (a۸)، امور مشترک همسایگان (a۹).
کابندی	مسکن	رضایت کلی از مسکن (b۱۳)، قدمت بنا (b۱۴)، عمر بنا (b۱۵)، وضعیت مسکن در صورت بروز بحران (سیل، زلزله و...) (b۳۵)
	تأسیسات و تجهیزات	شبکه‌ی آب (b۱۶)، شبکه‌ی برق (b۱۷)، شبکه‌ی گاز (b۱۸)، شبکه تلفن ثابت (b۱۹)، آنتن‌دهی تلفن همراه (b۲۰)، مبلمان محله (نیمکت، ظرف زباله و...) (b۲۸).
	محله	شلوغی محله (b۲۱)، طراوت و سرزندگی محله (b۲۲)، زیبایی بصری محله (b۲۳).
اقتصادی	حمل‌ونقل	عرض معابر و پیاده‌روها (b۲۴)، پارک اتومبیل در محله (b۲۵)، گستردگی و خدمات‌رسانی حمل‌ونقل عمومی (b۲۶)، موقعیت ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی (b۲۷)، محل روشنایی معابر (b۲۹).
	دسترسی به اماکن خدماتی و مذهبی	بانک (b۳۰)، درمانگاه و امور درمانی (b۳۱)، مراکز خرید (b۳۲)، مسجد (b۳۳)، حسینیه (b۳۴)، داروخانه (b۳۶).
	وضعیت اقتصادی	شغل (c۳۷)، درآمد (c۳۸)، عدم اتکا خانوار به یارانه نقدی (c۴۳)، میزان استفاده از وسایل نقلیه عمومی (c۴۴).
زیست‌محیطی	امکانات آموزشی	دسترسی به امکانات آموزشی و کیفیت آن (c۳۹).
	امکانات بهداشتی	دسترسی به امکانات بهداشتی و کیفیت آن (c۴۰).
	امکانات تفریحی	دسترسی به امکانات تفریحی (c۴۱).
زیست‌محیطی	مراکز تجاری	کیفیت خدمات ارائه‌شده در مراکز تجاری (c۴۲).
	انواع آلودگی	سروصدای ناشی از ساختمان‌سازی، همسایه‌ها و... (d۴۵)، آلودگی هوا، آب آشامیدنی و... (d۵۰)، بوی ناشی از زباله، فاضلاب، آب‌های سطحی، فعالیت کارگاه‌ها (d۵۱).
	فضای سبز	موقعیت و نحوه‌ی دسترسی محله به فضای سبز (d۴۶)، مقدار فضای سبز موجود در محله (d۴۷).
زیست‌محیطی	دفع آب‌های سطحی	چگونگی دفع آب‌های سطحی در محله (d۴۸).
	جمع‌آوری زباله	نحوه و زمان جمع‌آوری زباله (d۴۹).

تحلیل توصیفی کیفیت زندگی ذهنی

کشاورز، ۱۹/۱ درصد کاسب، ۱۸/۸ درصد خانه‌دار، ۱۷/۶ درصد آزاد و ۰/۴ درصد نیز اظهار نشده، اما در گوشه گاپله: ۲۱/۸ درصد کارگر، ۸/۹ درصد کارمند، ۳۲/۷ درصد کشاورز، ۸/۹ درصد کاسب، ۱۹/۸ درصد خانه‌دار و ۷/۹ درصد شغل آزاد. در این مرحله از آزمون T دو نمونه مستقل با در نظر گرفتن

در محله شهرک اندیشه ۸۳/۵ درصد ساکنان کم‌تر از ۱۵ سال سابقه اقامت داشتند، اما در محله گوشه گاپله سابقه اقامت ۸۰ درصد ساکنان، بین ۲۰ تا ۷۰ سال بود. از نظر نوع شغل ساکنان شهرک اندیشه: ۱۱ درصد کارگر، ۳۱/۶ درصد کارمند، ۱/۵ درصد

کرد. این امر سبب می‌شود تا روابط و همبستگی اجتماعی ناشی از اقامت طولانی‌مدت در محله‌های سنتی مانند گوشه گاپله کپرنگ و یا از میان برداشته شود. در نتیجه می‌توان گفت که ضعف در روابط صمیمی در شهرک اندیشه موجب کاهش امنیت شده است. در سنجه‌های عامل حس تعلق، رضایت بالای ساکنان محله گوشه گاپله، به دلایلی همچون اقامت طولانی‌مدت در محله و داشتن خاطره‌های مشترک جمعی است که این مورد نیز از آنجا ناشی می‌شود که ساکنان همگی از طایفه‌ای به نام کردی می‌باشند. در حالی که میزان پایین رضایت از سنجه‌های عامل حس تعلق در محله شهرک اندیشه مربوط به نوساز بودن محله و نداشتن اشتراک قومی و خویشاوندی ساکنان با یکدیگر است. همچنین میزان رضایتمندی از سنجه‌های عامل روابط با همسایگان در دو محله ارتباط تنگاتنگی با میزان رضایت ساکنان از سنجه‌های عامل امنیت و حس تعلق دارد که در این مورد نیز وضعیت محله گوشه گاپله نسبت به شهرک اندیشه مطلوب‌تر می‌باشد. علت مهم رضایتمندی بالا از سنجه رفت‌وآمد معتادین در محله شهرک اندیشه مربوط به انزوای جغرافیایی این محله نسبت به شهر بروجد بوده است. اما مشاهدات محقق در گوشه گاپله نشان می‌دهد که سکونت خرده‌فروشان مواد مخدر موجب شده تا افراد و انواع وسایل نقلیه از محلات پایین‌دست (قانی، گوشه چهار چنار) و بالادست (مدرس، دانشگاه) تردد کنند (جدول ۳).

مقدار میانگین فرضی معادل ۳، جهت مقایسه سنجه‌های کیفیت زندگی در ابعاد اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی استفاده شده است. با توجه به آماره T و سطح معناداری ($0/05 >$ سطح معناداری) مقایسه سنجه‌های شاخص اجتماعی کیفیت زندگی در محله‌های گوشه گاپله و شهرک اندیشه شهر بروجد نشان می‌دهد که بین عامل‌های امنیت فردی، حس تعلق و روابط با همسایگان تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین کیفیت زندگی در بعد اجتماعی در محله گوشه گاپله از محله شهرک اندیشه در تمامی سنجه‌های ذکر شده در جدول ۳، به جز سنجه میزان رضایت از رفت‌وآمد معتادین در محله بالاتر است. از علل مهم بالا بودن رضایتمندی از سنجه‌های عامل امنیت در محله گوشه گاپله (به جز سنجه رفت‌وآمد معتادین) می‌توان به شلوغی محله و وجود فضاهای گفتگو برای افراد مسن و میان‌سال اشاره کرد که به‌عنوان فضاهای بازی در ساعات مختلف شبانه‌روز از سوی جوانان و نوجوانان مورد استفاده قرار می‌گیرد. از سویی می‌توان به علل دیگری از جمله شکل ساخت فشرده محله و پیوستگی ساختمان‌ها، خویشاوندی ساکنان با یکدیگر و اقامت طولانی‌مدت ساکنان در این محله اشاره نمود. اما در محله شهرک اندیشه مهم‌ترین علل رضایتمندی پایین ساکنان از سنجه‌های عامل امنیت، می‌توان به عواملی همچون ساخت منفصل و فاصله‌دار ساختمان‌ها از یکدیگر، عدم خویشاوندی و وابستگی قومی ساکنان با یکدیگر و پایین بودن مدت‌زمان اقامت ساکنان اشاره

جدول ۳. مقایسه سنجه‌های شاخص اجتماعی کیفیت زندگی در دو محله گوشه گاپله و شهرک اندیشه

شاخص اجتماعی	سنجه	مقدار T	گوشه گاپله		شهرک اندیشه	
			سطح معناداری	میانگین	سطح معناداری	میانگین
امنیت	امنیت در شب	۱۸/۰۸	۳/۸	۰/۰۰۰	۱/۹	۰/۰۰۰
	امنیت زنان و کودکان	۱۶/۲۱	۳/۹	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰
	حس اعتماد به همدیگر	۱۵/۴۴	۳/۷	۰/۰۰۰	۲/۱	۰/۰۰۰
	رفت‌وآمد معتادین	-۲۱/۳۲	۱/۴	۰/۰۰۰	۳/۶	۰/۰۰۰
حس تعلق	دلبستگی به محله	۱۸/۳۱	۴	۰/۰۰۰	۱/۹	۰/۰۰۰
	ماندن در محله	۱۶/۰۲	۳/۶	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰
	رضایت از همسایگان	۱۷/۳۸	۳/۹	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰
روابط با همسایگان	مشارکت در امور محله	۱۱/۸۰	۴	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰
	شرکت در مراسم محله	۱۹/۰۳	۳/۸	۰/۰۰۰	۱/۹	۰/۰۰۰
	روابط با همسایگان	۱۵/۶۵	۳/۹	۰/۰۰۰	۱/۹	۰/۰۰۰
	فضاهای گفتگو در محله	۱۶/۸۲	۳/۹	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰

جدول ۴. مقایسه سنجه‌های شاخص کالبدی کیفیت زندگی در دو محله گوشه گاپله و شهرک اندیشه

شاخص کالبدی	گوشه گاپله		شهرک اندیشه		سنجه	مقدار T
	سطح معناداری	میانگین	سطح معناداری	میانگین		
مسکن					رضایت کلی از مسکن (مساحت و...)	-۱۲/۵۵
					عمر بنا	-۱۷/۸۹
					وضعیت مسکن هنگام بحران (زلزله، سیل)	-۱۷/۸۵
محله					شلوغی محله	۸/۲۷
					سرزندگی و طراوت محله	۱۴/۶۰
					زیبایی بصری محله	-۱۱/۳۳
حمل و نقل					عرض معابر و پیاده راهها	-۱۷/۶۹
					محل پارک اتومبیل در محله	-۲۰/۲۶
					خدمات رسانی حمل و نقل عمومی	-۶/۶۷
تأسیسات و تجهیزات					موقعیت ایستگاه‌های اتوبوس و تاکسی	-۱۸/۷۰
					روشنایی معابر	-۸/۴۸
					شبکه آب محله	-۷/۸۷
دسترسی به اماکن خدماتی و مذهبی					شبکه برق محله	-۱۶/۴۸
					شبکه گاز محله	-۶/۲۴
					آنتن دهی تلفن همراه	-۰/۴۶۱
				شبکه تلفن ثابت	-۲/۵۰	
				مبلمان محله (نیمکت، ظرف زباله و...)	-۱۹/۰۹	
				بانک	-۲۰/۹۹	
				درمانگاه و امور درمانی	-۲۲/۳۱	
				مراکز خرید	-۱۹/۶۱	
				مسجد	-۶/۴۷	
				حسینیه	-۱/۲۷	
				داروخانه	-۲۰/۱۵	

مدرن و شهرسازی متفاوت، وجود زمین کافی و ارزان قیمت در هنگام ساخت شهرک و رعایت اصول و ضوابط ساختمان سازی و مقاوم سازی، اشاره کرد. اما در محله گوشه گاپله میزان رضایتمندی کم ساکنان معلول عواملی همچون بافت قدیمی و فرسوده محله (وجود ساختمان‌هایی با قدمت ۵۰ سال)، عدم رعایت اصول ساختمان سازی و پرجمعیت بودن خانواده‌ها و از طرفی توان اقتصادی کم ساکنان است. همچنین میزان رضایتمندی پایین ساکنان محله شهرک اندیشه از سنجه طراوت و سرزندگی محله به دلایلی همچون عدم اعتماد ساکنان به یکدیگر، عدم وجود امنیت کافی در محله برای کودکان و زنان و عدم تعلق خاطر به محله مربوط می‌شود که این موارد در کاهش مشارکت، حضور کودکان در فضاهای بازی و روابط اجتماعی ساکنان مؤثر می‌باشد و بدین گونه طراوت و سرزندگی محله را پایین می‌آورد. خلوت‌گزینی

با توجه به اطلاعات جدول ۴، مقدار آماره T و سطح معناداری بررسی سنجه‌های شاخص کالبدی کیفیت زندگی در دو محله مورد مطالعه نشان می‌دهد که بین عوامل رضایت از مسکن، رضایت از محله، رضایت از حمل و نقل و رضایت از دسترسی به اماکن خدماتی و مذهبی تفاوت معناداری وجود دارد ($0.05 > \text{سطح معناداری}$). از طرفی نظر به سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ برای سنجه میزان رضایت از شبکه تلفن ثابت، مقادیر این سنجه تفاوت معناداری در دو محله گوشه گاپله و شهرک اندیشه با یکدیگر ندارد. محله شهرک اندیشه از نظر میزان رضایت از مسکن در سه سنجه ذکر شده نسبت به محله گوشه گاپله دارای وضع بهتری با توجه به میانگین نمرات رضایت سنجه‌ها می‌باشد. از جمله علل مهم این رضایتمندی ساکنان محله شهرک اندیشه از سنجه‌های عامل رضایت از مسکن (مساحت، عمر بنا و...) می‌توان به بافت

میزان رضایتمندی ساکنانش از سنجه‌های عامل حمل‌ونقل بالاتر می‌باشد. در تمامی سنجه‌های مربوط به رضایت از حمل‌ونقل محله شهرک اندیشه نسبت به محله گوشه گاپله از میزان رضایت بیش‌تری با توجه به میانگین نمرات رضایت سنجه‌ها برخوردار است. در چهار سنجه رضایت از شبکه آب، برق، گاز و مبلمان محله (نیمکت، ظروف زباله و...) عامل رضایت از تأسیسات و تجهیزات دو محله تفاوت معناداری با یکدیگر دارند ($>0/05$ سطح معناداری). از نظر میزان رضایت از دسترسی‌ها به اماکن مذهبی و خدماتی محله شهرک اندیشه در تمامی سنجه‌ها وضعیت بهتری را نسبت به محله گوشه گاپله دارد. اما در این میان از نظر میزان رضایت از دسترسی به مسجد و حسینیه دو محله تفاوت چشمگیری با یکدیگر ندارند. از جمله علل مهم در پایین بودن میزان رضایتمندی ساکنان محله گوشه گاپله از سنجه‌های دسترسی به بانک، درمانگاه و امور درمانی، مراکز خرید و داروخانه می‌توان به دوری از مرکز شهر و قرارگیری بیش‌تر بانک‌ها، درمانگاه‌ها، داروخانه‌ها و مراکز خرید در مرکز شهر اشاره کرد.

و آرامش محله سبب رضایتمندی ساکنان محله شهرک اندیشه از سنجه شلوغی محله شده است و همچنین رضایتمندی ساکنان این محله از زیبایی بصری تابع محوطه‌سازی زیبا در محله، نمای سنگی خانه‌ها و طراحی مدور و شطرنجی محله که نظم هندسی خاصی به ساخت‌وسازها در محله داده است، می‌باشد. در طرف مقابل رضایتمندی بالا برای سنجه طراوت و سرزندگی در محله گوشه گاپله معلول عواملی همچون تعلق خاطر ساکنان به محله و اعتماد به همدیگر است. اما میزان رضایت کم ساکنان محله گوشه گاپله از سنجه شلوغی محله به دلایلی همچون تراکم بالای جمعیت و ساختمان‌ها و عبور وسایل نقلیه از کوچه‌های محله به هنگام ترافیک سنگین در خیابان‌های بالادست محله (خیابان مدرس و دانشگاه) می‌باشد. میزان کم رضایتمندی ساکنان محله گوشه گاپله از سنجه زیبایی بصری معلول عواملی مانند گذر کانال اصلی فاضلاب شهری از محله و نمای سیمانی خانه‌ها است.

با توجه به این‌که محله شهرک اندیشه دارای طرح و برنامه مشخص برای انواع زیرساخت‌ها و امکانات بوده است، در مقایسه با محله گوشه گاپله که دارای چنین طرح و برنامه مشخصی نبوده،

جدول ۵. مقایسه سنجه‌های شاخص اقتصادی کیفیت زندگی در دو محله گوشه گاپله و شهرک اندیشه

شاخص اقتصادی	سنجه	مقدار T	گوشه گاپله		شهرک اندیشه	
			میانگین	سطح معناداری	میانگین	سطح معناداری
وضعیت اقتصادی	شغل	-۲/۶۳	۲	-۰/۰۰۹	۲/۳	۰/۰۰۹
	درآمد	-۲/۰۷	۱/۸	-۰/۰۳۹	۲	۰/۰۳۹
	وسایل نقلیه عمومی	۱۵/۰۹	۲	-۰/۰۰۰	۳/۵	۰/۰۰۰
امکانات آموزشی	عدم اتکا خانوار به یارانه نقدی	-۱۲/۶۰	۲	-۰/۰۰۰	۳/۴	۰/۰۰۰
	-	-۱۰/۸۱	۲/۳	-۰/۰۰۰	۳/۴	۰/۰۰۰
امکانات بهداشتی	-	-۱۳/۵۷	۲/۱	-۰/۰۰۰	۳/۵	۰/۰۰۰
کیفیت مراکز تجاری	-	-۱۵/۶۶	۲	-۰/۰۰۰	۳/۵	۰/۰۰۰
امکانات تفریحی	-	-۱۵/۲۴	۱/۹	-۰/۰۰۰	۳/۵	۰/۰۰۰

سنجه‌های عوامل دیگر این قلمرو تفاوت معناداری وجود دارد. از آنجایی که شهر بروجرد در سال ۱۳۹۱ بنابر گزارش‌های طرح آمایش دارای نرخ بیکاری ۱۸ درصدی است، از این‌رو میزان پایین رضایتمندی ساکنان هر دو محله از سنجه‌های شغل و درآمد تا حدودی مورد قبول است. بالا بودن میزان رضایتمندی ساکنان محله شهرک اندیشه از

مقایسه سنجه‌های شاخص اقتصادی در دو محله نشان می‌دهد که میان سنجه‌های رضایت از شغل و درآمد تفاوت معناداری وجود ندارد ($>0/05$ سطح معناداری)؛ اما با توجه به این‌که سطح معناداری سایر سنجه‌ها کم‌تر از $0/05$ است، در هر دو محله بین سنجه‌های میزان استفاده از وسایل نقلیه عمومی و عدم اتکا خانوار به یارانه نقدی از سنجه‌های عامل وضعیت اقتصادی و

محله و نواحی اطراف آن به دلیل عدم صرفه اقتصادی مراکز تجاری کمی وجود دارد. اما با توجه به جمعیت‌پذیری شتابان محله شهرک اندیشه و استقرار اقشار کارمند و مشاغل آزاد، مراکز خرید تجاری فراوانی شکل گرفته است. میزان رضایت کم ساکنان محله گوشه گاپله از سنجه امکانات تفریحی به دلیل عدم وجود امکانات تفریحی در این محله است. به عنوان مثال تنها فضای بازی جوانان و نوجوانان و جمع شدن مردم همان کوچه‌ها هستند. در حالی که ساخت پارک محله‌ای بزرگ با دارا بودن انواع امکانات و ساخت دو سالن ورزشی در رضایتمندی بالای ساکنان محله شهرک اندیشه از سنجه امکانات تفریحی انعکاس یافته است.

امکانات آموزشی بیش‌تر به علت قرارگیری مدارس در داخل محله است. در محله گوشه گاپله فقدان مدرسه راهنمایی و پیش‌دبستانی از عوامل مهم در نارضایتی ساکنان از امکانات آموزشی می‌باشد. فقدان امکانات بهداشتی و نبود زیرساخت‌های لازم برای این امکانات در این محله موجب نارضایتی فراگیر ساکنان از این نوع امکانات شده است. در حالی که در محله شهرک اندیشه قرار گرفتن بزرگ‌ترین بیمارستان دولتی شهر بروجرد (بیمارستان آیت‌الله بروجردی) بر میزان رضایت مردم از این نوع امکانات افزوده است. با توجه به این که محله گوشه گاپله در حاشیه شهر (جنوب غرب) قرار گرفته است و ساکنان این محله اکثریت از کشاورزان خرده مالک و اجاره بگیر و کارگران شهر بروجرد هستند، لذا در این

جدول ۶. مقایسه سنجه‌های شاخص زیست‌محیطی کیفیت زندگی در دو محله گوشه گاپله و شهرک اندیشه

شاخص زیست‌محیطی	سنجه	مقدار T		شهرک اندیشه	
		میانگین	سطح معناداری	میانگین	سطح معناداری
انواع آلودگی	سروصدای ناشی از ساختمان‌سازی، همسایگان	۴/۱۱-	۲/۹	۴	۰/۰۰۰
	آلودگی هوا، آب آشامیدنی و...	۸/۳۰-	۲/۸	۳/۸	۰/۰۰۰
	بوی ناشی از زباله، فاضلاب، آب‌های سطحی، کارگاه‌ها	۷/۴۲-	۲/۸	۴	۰/۰۰۰
دفع آب‌های سطحی	-	۱۸/۴۳-	۱/۸	۳/۸	۰/۰۰۰
نحوه و زمان جمع‌آوری زباله	-	۶/۴۲-	۲/۹	۳/۹	۰/۰۰۰
فضای سبز	موقعیت و نحوه دسترسی به فضای سبز در محله	۱۰-	۲/۵	۳/۸	۰/۰۰۰
	مقدار فضای سبز موجود در محله	۵/۰۹-	۲/۶	۳/۹	۰/۰۰۰

رو باز از محله است که با توجه به این که در این محله هیچ‌گونه سطل آشغال و زباله‌ای یافت نمی‌شود، لذا بسیاری از ساکنان بومی و رهگذران اقدام به انداختن زباله‌ها و ضایعات به این کانال می‌کنند که بوی آن به خصوص در فصول تابستان و پاییز بسیار آزار دهنده است. همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد وجود پارک محله‌ای مناسب در شهرک اندیشه بر میزان رضایتمندی مردم از سنجه فضای سبز افزوده است. اما در محله گوشه گاپله اکثر کوچه‌ها دارای هیچ‌گونه فضای سبزی نیستند. جمع‌آوری زباله در محله شهرک اندیشه در مقایسه با محله گوشه گاپله منظم‌تر صورت گرفته است که این در میزان رضایتمندی از سنجه نحوه و زمان جمع‌آوری زباله دو محله با توجه به نتایج جدول مشهود است. از طرفی کم‌ترین میزان رضایت در بین سنجه‌های بعد زیست‌محیطی کیفیت زندگی در محله گوشه گاپله مربوط به عامل رضایت از دفع آب‌های سطحی در محل با میانگین ۱/۸

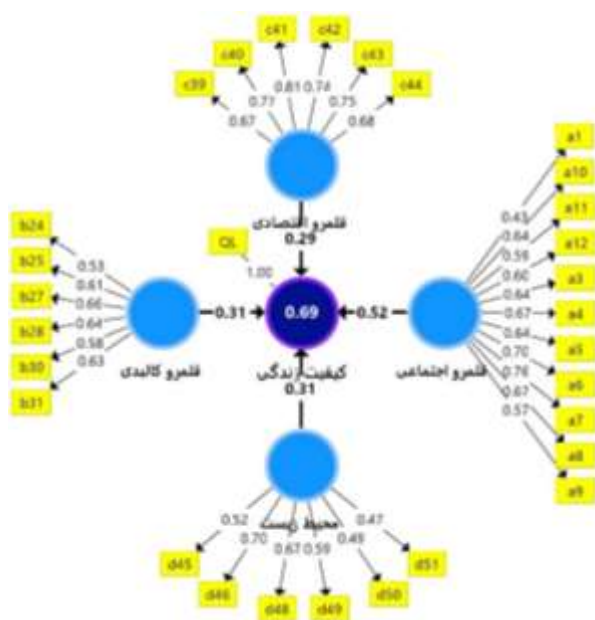
مقایسه دو محله شهرک اندیشه و گوشه گاپله در قلمرو زیست‌محیطی کیفیت زندگی با توجه به سطح معناداری ($>0/05$ سطح معناداری)، نشان از وجود تفاوت معنی‌دار بین دو محله از نظر عوامل رضایت از آلودگی (هوا، صوتی، بویایی و...)، فضای سبز، نحوه و زمان جمع‌آوری زباله و دفع آب‌های سطحی در محل می‌باشد. از آنجایی که شهرک اندیشه در منطقه‌ای به دور از مرکز شهر و جاده‌های پرتردد قرار گرفته است، لذا از گزند آلودگی هوا و آلودگی صوتی در امان است. در حالی که محله گوشه گاپله در مقایسه با محله شهرک اندیشه به مرکز شهر و خیابان‌های شلوغی همچون بهار و مدرس نزدیک می‌باشد و با تردد انواع وسایل نقلیه در محله در طول روز شاهد آلودگی هوا و آلودگی صوتی در این محله هستیم. اما مورد مهم و بسیار تأثیرگذار در نارضایتی بالای ساکنان محله گوشه گاپله از سنجه آلودگی بویایی مربوط به گذر کانال اصلی فاضلاب شهر به صورت

از نظر ساکنان مشخص و سپس قدرت پیش‌بینی مدل و سایر شاخص‌های مربوط به قدرت تبیین و پایایی و روایی به اختصار بررسی گردید. در تحلیل نرم‌افزار Smart PLS، دو مدل مدنظر قرار گرفته و بررسی می‌گردد؛ یکی مدل اندازه‌گیری که در آن بارهای عاملی متغیرهای مشاهده‌پذیر (سنجه‌ها یا سؤالات پرسشنامه) نمایش داده می‌شود و دیگری مدل ساختاری که در آن رابطه میان متغیرهای اصلی پژوهش بررسی می‌شود. برای تعیین اندازه اثر هر شاخص، بایستی مدل اندازه‌گیری هر محله در نرم‌افزار اجرا و سنجه‌های (مندرج در جدول ۱) دارای بار عاملی سنجه‌هایی کمتر از ۰/۴، از مدل حذف گردد. مدل نهایی به صورت زیر است.

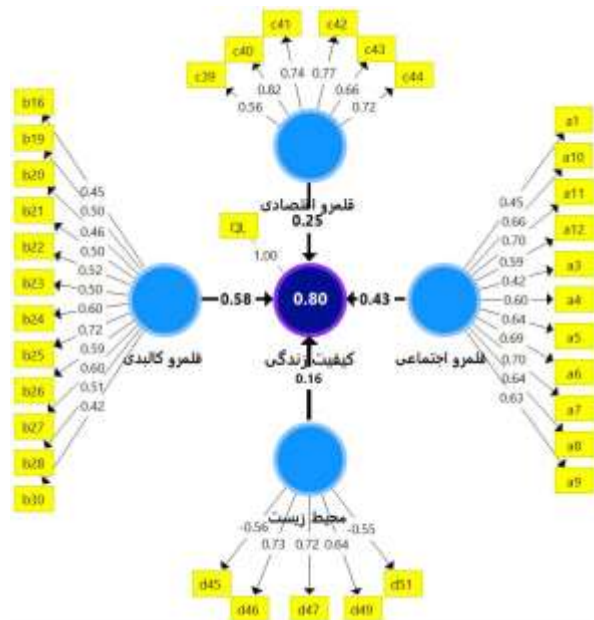
می‌باشد که این میزان رضایت خیلی پایین به دلایلی همچون گذر کانال اصلی فاضلاب شهری در محله، ساخت خانه‌ها در ارتفاع پایین‌تر نسبت به کانال فاضلاب، شیب زیاد محله، کوچک بودن جداول و مسیل‌ها در کوچه‌ها و خیابان‌های محله و پرکردن ارتفاع مشخصی از کانال با بتن است که در هنگام بارش‌های شدید آب کانال وارد منازل برخی از قسمت‌های محله (انتهای کوی سیدان و کوچه شهید مجتبی امیدی و خیابان بهارستان) می‌شود.

سنجش کیفیت زندگی ذهنی

در این قسمت با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار Smart PLS سهم هر یک از ابعاد کیفیت زندگی ذهنی

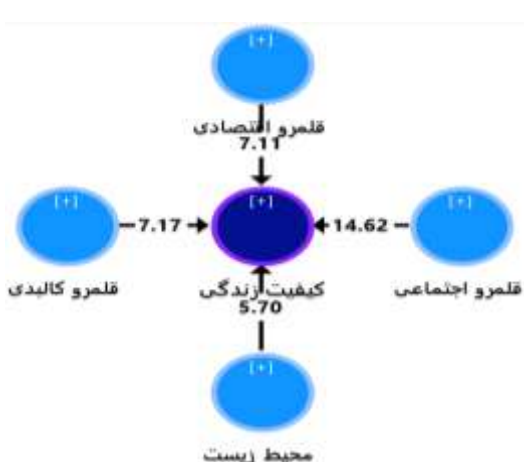
نمودار ۳. مدل اندازه‌گیری محله کوی اندیشه در حالت ضرایب مسیر

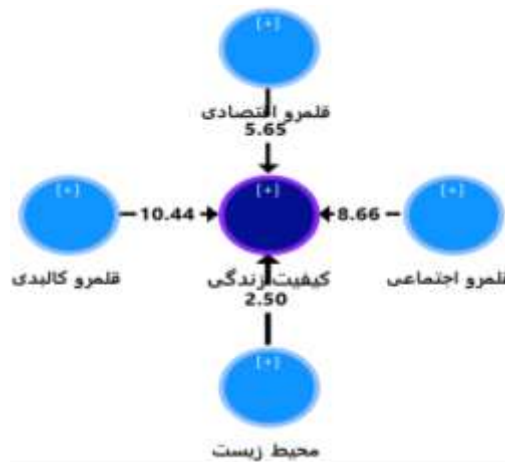
نمودار ۲. مدل اندازه‌گیری محله گوشه گاپله در حالت ضرایب مسیر

در دو محله صحنه می‌گذارد. لذا از تکرار آن پرهیز می‌شود. از سویی مقدار مندرج در متغیر درون‌زای مدل (کیفیت زندگی) ضریب تعیین (R^2) مدل را نشان می‌دهد. به این معنا که قلمروهای چهارگانه به ترتیب ۸۰ و ۶۹ درصد از تغییرات کیفیت زندگی ساکنان گوشه گاپله و کوی اندیشه را تبیین می‌کند و مقایسه آن با مقادیر معیار که R^2 بیش از ۰/۶۷، مقادیر قوی هستند؛ نشان از قوت بسیار بالای مدل دارد (Davari; Rezazadeh, 2013). در ادامه مدل ساختاری در حالت معناداری ارائه می‌گردد تا بتوان در زمینه معناداری شاخص‌ها بحث کرد.

در نمودارها اعداد مندرج بر رابطه هر شاخص با کیفیت زندگی، ضرایب مسیر و یا همان بتای استاندارد شده رگرسیون چندمتغیره می‌باشد. از میان ضرایب مسیر شاخص‌های چهارگانه در گوشه گاپله، به ترتیب قلمرو کالبدی با ضریب ۰/۵۸ و پس از آن قلمرو اجتماعی با ضریب ۰/۴۳ بیش‌ترین اثر و قلمرو محیط زیست با ۰/۲۵ و قلمرو اقتصادی با ۰/۱۶ کم‌ترین اثر را بر کیفیت زندگی دارد. در کوی اندیشه وضعیت به‌گونه‌ای دیگر است. در این محله قلمرو اجتماعی با ضریب ۰/۵۲ بیش‌ترین اثر و قلمرو کالبدی و محیط زیست با ۰/۳۱ و قلمرو اقتصادی با ۰/۲۹ کم‌ترین اثر را بر کیفیت زندگی ساکنان دارند. تحلیل آماره T در بخش قبل، بر تفاوت اثر هر یک از شاخص‌ها

نمودار ۵. مدل ساختاری محله کوی اندیشه در حالت آماره z

نمودار ۴. مدل ساختاری محله گوشه گاپله در حالت آماره z

برای بررسی پایایی ابزار پرسشنامه مقادیر بیش از ۰/۷ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای تمامی شاخص‌ها و مقادیر پایین خطای استاندارد، نشان از پایایی بالای ابزار تحقیق دارد. با توجه به مقایسه مقادیر میانگین واریانس استخراج شده طبق جدول ۷ با مقدار مرجع (بیش از ۰/۵)، روایی همگرایی مدل اندازه‌گیری مورد قبول ارزیابی می‌شود. همچنین مقدار مثبت شاخص Q^2 (۰/۶۳۷) نشان از کیفیت مدل اندازه‌گیری دارد.

ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین سازه‌ها در مدل (بخش ساختاری)، اعداد معناداری z است. تمامی ضرایب معناداری شاخص‌های چهارگانه دو محله بیش از ۲/۵۸ به دست آمد و می‌توان در سطح ۹۹ درصد این شاخص‌ها را پذیرفت. تنها شاخص محیط زیست در گوشه گاپله مقداری کمتر دارد (۲/۵۰) که آن نیز در سطح ۹۵٪ قابل تعمیم به جامعه آماری می‌باشد. در جدول ۷، شاخص‌های ارزیابی دو مدل ارائه گردیده است.

جدول ۷. ضرایب جهت بررسی روایی و پایایی مدل

متغیرهای مکنون	خطای استاندارد	میانگین واریانس استخراج شده	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ
قلمرو اجتماعی	۰/۰۳۷	۰/۶۴۴	۰/۹۵۲	۰/۹۴۴
قلمرو اقتصادی	۰/۰۳۶	۰/۶۹۰	۰/۹۳۰	۰/۹۰۹
قلمرو کالبدی	۰/۰۴۰	۰/۴۵۸	۰/۹۲۱	۰/۸۹۳
محیط زیست	۰/۰۳۹	۰/۵۷۵	۰/۷۶۹	۰/۷۳۸

کالبدی و اقتصادی شاخص‌هایی در نظر گرفته شد (جدول ۸) و در ادامه برای هر یک از شاخص‌ها براساس داده‌های مکانی بلوک آماری شهر بروجرد در نرم‌افزار GIS تهیه گردید.

سنجش شاخص‌های عینی کیفیت زندگی

در این بخش از تحقیق با استفاده از داده‌های مکانی موجود محلات برای بررسی تطبیقی کیفیت زندگی در سه بعد اجتماعی،

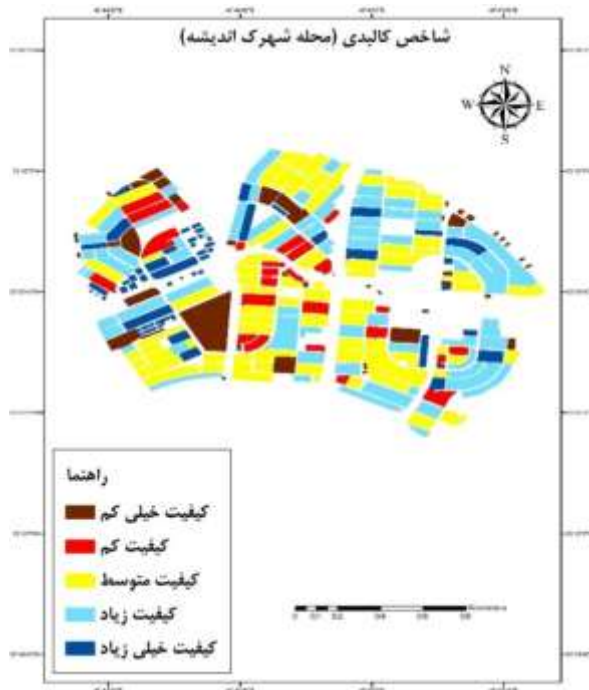
جدول ۸. شاخص‌های عینی کیفیت زندگی

شاخص	سنجه
اجتماعی	بعد خانوار، نسبت باسواد، نسبت بی‌سواد، نسبت طلاق.
کالبدی	نسبت تعداد واحد مسکونی با مساحت‌های مختلف (کم‌تر از ۵۰ متر، ۵۱-۸۰ متر، ۸۱-۱۰۰ متر، ۱۰۱-۱۵۰ متر، ۱۵۱-۵۰۰ متر)، نسبت واحدهای مسکونی با مصالح مختلف (آجر و آهن، آجر و چوب، بلوک سیمانی، تمام آجر، خشت و چوب)، نسبت واحدهای مسکونی براساس نوع اسکلت (فلزی، بتونی، سایر).
اقتصادی	نسبت اشتغال، نسبت بیکاری.

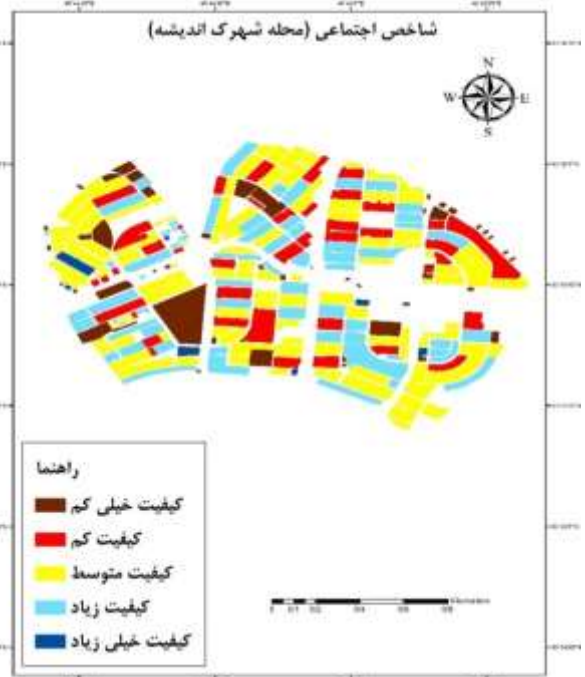
محله شهرک اندیشه

منازل بادوام کرده‌اند. در نتیجه اکثر مساکن نوساز می‌باشد. بررسی شکل‌ها نشان می‌دهد که زندگی عینی در بعد اقتصادی دارای کیفیت متوسط است و می‌توان گفت که وضعیت تا حدودی مطلوب است. هدف نهایی از ترکیب شاخص‌های اجتماعی، کالبدی و اقتصادی دست‌یابی به شاخص ترکیبی کلی بعد عینی کیفیت زندگی و شکل حاصله از آن در محله شهرک اندیشه است. بررسی شکل شاخص کلی کیفیت زندگی عینی در این محله نشان می‌دهد که کیفیت زندگی در مقایسه با محله گوشه گاپله مطلوب‌تر است.

با توجه به شکل‌های ۲ تا ۵، مربوط به کیفیت زندگی عینی و بررسی‌های حاصل از آن می‌توان گفت که در بعد اجتماعی در محله شهرک اندیشه کیفیت زندگی عینی، متوسط و تا حدودی مطلوب است؛ هر چند که این مطلوبیت به‌طور کامل ایده‌آل نیست. اما زندگی عینی در بعد کالبدی نشان از کیفیت بالا و مطلوب دارد و این امر حاکی از آن است که این محله با توجه به سکونت قشر کارمند که بیش‌تر در تحلیل پرسش‌نامه‌ها نیز آمده ساکنان اقدام به ساخت

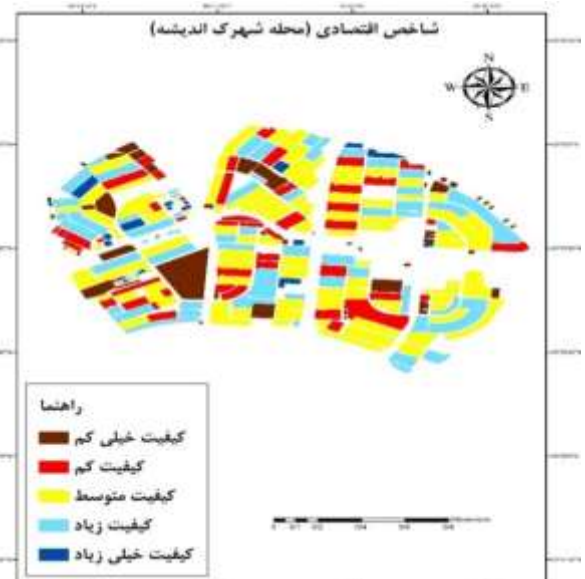
شکل ۳. شاخص کالبدی محله شهرک اندیشه

شکل ۲. شاخص اجتماعی محله شهرک اندیشه

شکل ۵. شاخص کیفیت زندگی محله شهرک اندیشه

شکل ۴. شاخص اقتصادی محله شهرک اندیشه

بروجرد، تعدادی از منازل این محله تخریب و نوسازی شدند که در شکل شاخص کالبدی این محله نیز نتایج آن به چشم می‌خورد. اما بررسی شکل شاخص اقتصادی بعد کیفیت زندگی عینی این محله نشان می‌دهد که کیفیت در حد متوسط می‌باشد. شکل شاخص کلی کیفیت زندگی حاصل از ترکیب سه شاخص اجتماعی، اقتصادی و کالبدی، نشان می‌دهد که کیفیت زندگی در این محله در سطح متوسط رو به پایین قرار دارد.

محله گوشه گاپله

با توجه به شکل‌های ۶ تا ۹ استدلال می‌شود که کیفیت زندگی عینی در بعد اجتماعی در محله گوشه گاپله تا حدود زیادی مطلوب و دارای کیفیت بالا می‌باشد که این نتایج منطبق بر نتایج کیفیت زندگی ذهنی می‌باشد. از طرفی زندگی عینی در بعد کالبدی دارای کیفیت متوسط می‌باشد که با توجه به بافت قدیمی این محله که از محلات فرسوده شهر بروجرد می‌باشد، این سطح کیفیت کاملاً قابل‌درک است. البته پس از زلزله سال ۱۳۸۵

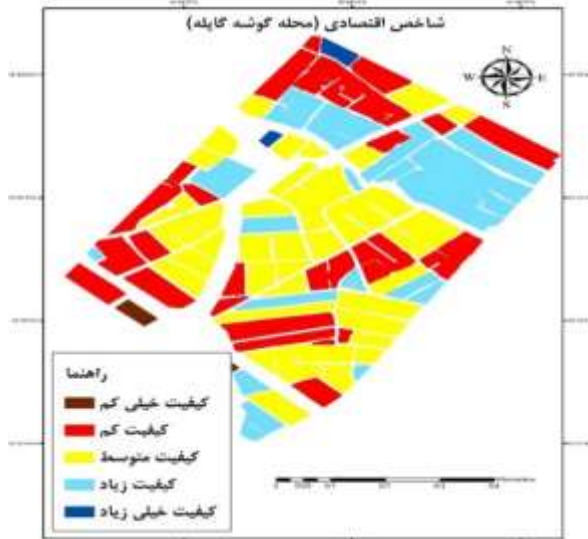
شکل ۷. شاخص کالبدی محله گوشه گاپله

شکل ۶. شاخص اجتماعی محله گوشه گاپله

شکل ۹. شاخص کیفیت زندگی محله گوشه گاپله

شکل ۸. شاخص اقتصادی محله گوشه گاپله

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه کیفیت زندگی شهری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مفاهیم برنامه‌ریزی شهری موجب شده تا سطح پایین کیفیت زندگی به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین دغدغه‌های مدیران و برنامه‌ریزان شهری قلمداد می‌شود. بر این اساس برنامه‌ریزان در تلاش برای توصیف و تجزیه و تحلیل کیفیت زندگی در سطوح مختلف جغرافیایی هستند تا از این طریق بتوانند راهکارهای مناسب و بهینه‌ای را برای بهبود کیفیت زندگی نواحی دارای کیفیت نامطلوب ارائه دهند. در همین راستا در این پژوهش با استفاده از رویکرد تجربی به سنجش کیفیت زندگی ذهنی (احساس رضایتمندی ساکنین از کیفیت زندگی) و با استفاده از داده‌های مکانی و ارائه تصویر دقیق‌تر از کیفیت زندگی به سنجش کیفیت زندگی عینی پرداختیم. جهت ارزیابی کیفیت زندگی ذهنی با مقایسه میانگین امتیازات رضایتمندی آزمون T نتایجی به‌دست آمد که نشان داد محله گوشه گاپله دارای بالاترین میزان رضایتمندی ساکنان از شاخص اجتماعی است. در حالی که در محله شهرک اندیشه بیش‌ترین رضایت به ترتیب به دو شاخص زیست‌محیطی و کالبدی اختصاص دارد. بالا بودن میزان رضایت از شاخص اجتماعی در محله گوشه گاپله را می‌توان ناشی از وجود شاخص‌های اجتماعی غنی (امنیت، حس تعلق و روابط همسایگی) در این محله دانست. این شاخص‌های اجتماعی از همزیستی طولانی‌مدت ساکنان خویشاوند در یک محله با یکدیگر نشأت گرفته که این امر با پژوهش فتحعلیان و پرتوی (۱۳۹۰) در مورد مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت‌های خودرو و برنامه‌ریزی شده اسلامشهر همخوانی دارد.

در کل با توجه به نمره میانگین کل سنجه‌ها در هریک از شاخص‌های کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی کیفیت زندگی ذهنی، مطلوبیت بیش‌تر در محله شهرک اندیشه مشاهده شد. نتایج آزمون T در محله گوشه گاپله نشان داد که در میان عوامل مربوط به شاخص‌های کیفیت زندگی، بیش‌ترین میزان رضایت ساکنان از ۲ عامل روابط با همسایگان و حس تعلق و کم‌ترین میزان رضایتمندی در سه عامل چگونگی دفع آب‌های سطحی، رضایت از وضعیت اقتصادی و وضعیت حمل‌ونقل مشاهده می‌شود. همچنین در محله شهرک اندیشه، بیش‌ترین میزان رضایتمندی از عوامل، مربوط به سه عامل رضایت از تأسیسات و تجهیزات، دسترسی به اماکن خدماتی و مذهبی و وضعیت محله از نظر انواع آلودگی‌های صوتی، هوا و بویایی (زیاله و زائادات، فاضلاب، آب‌های سطحی و فعالیت کارگاه‌ها) و کم‌ترین میزان رضایتمندی ساکنان،

مربوط به ۲ عامل روابط با همسایگان و حس تعلق می‌باشد. از طرفی نتایج بررسی کیفیت زندگی عینی با توجه به شکل‌های تهیه‌شده نشان می‌دهد که محله شهرک اندیشه از نظر شاخص اجتماعی دارای کیفیت متوسط رو به پایین، از نظر شاخص کالبدی دارای کیفیت بالا و از نظر شاخص اقتصادی دارای کیفیت متوسط رو به بالا بوده است. این نتایج تا حدودی با نتایج کیفیت زندگی ذهنی در این محله منطبق بوده و با توجه به جدید بودن و از پیش طراحی شده بودن آن، کیفیت کالبدی و زیست‌محیطی مطلوب قابل پیش‌بینی است. در مقابل محله گوشه گاپله از نظر شاخص اجتماعی، وضعیت مطلوب‌تری نسبت به محله شهرک اندیشه دارد. ولی از نظر شاخص کالبدی دارای کیفیت متوسط بوده و علت آن قدیمی بودن بافت محله است. این نتایج با نتایج تحلیل‌ها در بخش کیفیت زندگی ذهنی در قلمرو کالبدی مانند پژوهش باردا و همکاران (۲۰۰۵) و بیالوفسکا (۲۰۱۶) همخوانی دارد. از نظر شاخص اقتصادی بعد عینی کیفیت زندگی، محله گوشه گاپله از سطح کیفیت متوسطی برخوردار است که با حقایق ملموس در این محله تضاد دارد. زیرا حضور جمعیت انبوه کشاورزان، سبب افزایش آمار شاغلان شده ولی با توجه به سطح درآمد پایین و خرده مالک بودن آن‌ها این امر قابل توجیه است. در مجموع با توجه به جمعیت حدود ۷۰ درصدی کارمندان، کاسبان و مشاغل آزاد در شهرک اندیشه، در این محله کیفیت کلی زندگی در بعد عینی نسبت به محله گوشه گاپله بالاتر است. زیرا توان اقتصادی بالا در قالب کیفیت زندگی عینی بهتر متبلور می‌شود.

به‌طور کلی مطالعه کیفیت زندگی در دو بافت خودرو و برنامه‌ریزی شده بروجرد نشان داد که کیفیت زندگی در بافت برنامه‌ریزی شده (شهرک اندیشه) وضعیت مطلوب‌تری نسبت به بافت خودرو (گوشه گاپله) دارد که این یافته با پژوهش احدنژاد روشتی و نجفی (۱۳۹۵) در مورد محلات برنامه‌ریزی شده و حاشیه‌نشین شهر زنجان و با نتایج پژوهش سرائی و همکاران (۱۳۹۲) در مورد بافت قدیم و جدید شهر یزد کاملاً همخوانی دارد.

راهکارها

با توجه به یافته‌های تحقیق راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- محله گوشه گاپله:

-

← شاخص اجتماعی

- مقابله با آسیب‌های اجتماعی از طریق:

✓ احداث مراکز تجاری عمده در خیابان بهار که متصل به میدان مرکز شهر (میدان شهدا) است.

◀ شاخص زیست‌محیطی

- بهبود کیفیت‌های زیست‌محیطی با بهره‌گیری از تعاون و همیاری اهالی محله و شهرداری از طریق:

✓ اجرایی نمودن برنامه منظم گردآوری زباله‌های شهری؛
✓ آموزش و فرهنگ‌سازی برای جلوگیری از ریختن زباله‌ها در کانال فاضلاب توسط اهالی محله از طریق نصب سطل‌های زباله در کنار کانال فاضلاب؛

✓ با توجه به وجود فاضلاب زیرزمینی در محله و کم‌درآمد بودن اهالی محله، نهایت همکاری و کمک مالی شهرداری در اتصال لوله‌های فاضلاب خانگی به مجرا فاضلاب زیرزمینی؛

- تشکیل شورای محلی برای ارجاع مشکلات زیست‌محیطی به شهرداری و فراهم نمودن جلسه برای رسیدگی به خواسته‌های ساکنان از طریق:

✓ تعریض مسیل‌های موجود در محله؛
✓ ایجاد حس نیاز به مشارکت افراد محلی.
- محله شهرک اندیشه.

◀ شاخص اجتماعی

- افزایش امنیت محله از طریق رویکرد طراحی از طریق:
✓ بهبود روشنایی معابر در جهت افزایش امنیت در محله؛
✓ تعریف کاربری‌های جدید در زمین‌های خالی و یا بناهای متروکه؛

✓ ترکیب و اختلاط کاربری‌ها به گونه‌ای که تا حد امکان در تمامی ساعت شبانه‌روز، فضاهای عمومی برقرار بمانند؛ مانند اجرای طرح زیست‌شبان.

- بهبود وضعیت اجتماعی و تقویت مشارکت و ارتباطات ساکنان محله از طریق ظرفیت‌ها و استعداد‌های خود با:

✓ انتخاب مدیر محله؛
✓ شکل‌گیری و ایجاد مدیریت محلی به‌عنوان نهاد مردمی؛
✓ مشارکت از طریق ایجاد تعاونی‌ها؛
✓ احداث خانه محلات به‌عنوان سازمانی واسط بین اهالی محل و ارگان‌های محلی.

- افزایش تعاملات اجتماعی در سطح محلات با افزایش حس تعلق ساکنان از طریق:

✓ احداث ایستگاه‌های پلیس برای پیشگیری، مهار و کاهش جرائم؛

✓ تخریب و از بین بردن خرابه‌ها در محله توسط مالکین با نظارت شهرداری؛

✓ جمع‌آوری فروشندگان موادمخدر از سوی نهادهای مربوطه.

◀ شاخص کالبدی

- پیگیری سیاست‌ها و اقدامات اجرایی بازآفرینی کالبدی پایدار از طریق:

✓ ارتقای کیفیت بصری محله از طریق پوشاندن کانال خروجی فاضلاب شهر؛

✓ اصلاح و بازسازی ساختار تأسیسات برق محله؛
✓ نوسازی خانه‌ها در کوچه شهید مجتبی امیدى به دلیل قرارگیری خانه‌ها در ارتفاع پایین‌تر از کانال خروجی فاضلاب؛

- گسترش و تجهیز تأسیسات و سامانه‌های حمل‌ونقل شهری برای تسهیل دسترسی‌ها در محله از طریق:

✓ قراردادن دکل برای تأمین روشنایی در کوچه‌های خیابان بهارستان و کلموش؛

✓ تعریض پیاده‌روها و کوچه‌های محله؛
✓ قراردادن ایستگاه اتوبوس در انتهای خیابان بهار برای دسترسی مردم به سامانه‌های حمل‌ونقل عمومی؛

✓ تبدیل زمین بایر (که سابقاً قرار بود شهرداری در اختیار میوه‌فروشان قرار دهد) واقع در انتهای خیابان بهار به پارکینگ با توجه به عرض کم معابر و خیابان‌ها.

◀ شاخص اقتصادی

- ایجاد فرصت‌های جدید شغلی با توجه به خصوصیات محله موردنظر از طریق:

✓ استفاده از ایده‌های خلاق جوانان محله و تجاری‌سازی این ایده‌ها و عملی کردن آنها؛

✓ تعریف مشاغل خانگی جهت اقشار و گروه‌های اجتماعی مختلف؛

✓ شناخت ظرفیت‌های صنایع دستی بومی و رایج در محله.
- حل مشکلات محله از طریق ظرفیت‌سازی برای

شهرداری‌ها از طریق:

✓ ایجاد سازمان‌های توسعه محلی توسط شورای محلی برای بهبود امکانات رفاهی و درمانی؛

◀ شاخص اقتصادی

- تعریف فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری با توجه به استعداد محله از طریق:
 - ✓ آموزش ساکنان جهت راه‌اندازی مشاغل کوچک و زودبازده؛
 - ✓ شناسایی افراد دارای مهارت در حرفه و تشویق آنان به منسجم شدن در قالب NGO ها؛
- تعریف فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری با توجه به استعداد محله از طریق:
 - ✓ توجه به ایجاد تعادل بین محلات مختلف با توجه به انزوای جغرافیایی این محله؛
 - ✓ استفاده از مدل پرداخت وام به شورای محلی و گروه‌های خودیار.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از زحمات و تلاش‌های بی‌دریغ استاد محترم دکتر حاتمی‌نژاد، همچنین راهنمایی آقایان مرتضی امیدپور و نبی مرادپور که در تدوین این مطالعه نویسندگان را یاری کردند، تشکر و مراتب سپاس قلبی خود را اعلام کرده و موفقیت ایشان را از خداوند متعال خواهانیم.

References

- Ahdnejad Revishti, M., & Najafi, S. (2016). A comparative Analysis of the Disparities Quality of Life in Urban Areas (Case study: Neighborhoods Karmandan and Islamabad Zanjan City). *Geography and Planning*, 20(57), 23-47. (In Persian)
- Barcaccia, B., Esposito, G., Matarese, M., Bertolaso, M., Elvira, M., & De Marinis, M. G. (2013). Defining quality of life: a wild-goose chase? *Europe's Journal of Psychology*, 9(1), 185-203.
- Bardhan, R. Kurisu, K. & Hanaki, K. (2015) Does compact urban forms relate to good quality of life in high density cities of India? Case of Kolkata, *Cities*, 48, 55-65.
- Biagi, B., Ladu, M. G., & Meleddu, M. (2018). Urban Quality of Life and Capabilities: An Experimental Study. *Ecological economics*, 150, 137-152
- Davari, A., & Rezazadeh, A. (2013). *Modeling Structural Equations with PLS Software*, Tehran: Academic Jihad Publications. (In Persian)
- Deichmann, U., & Lall, S. V. (2007). Citizen feedback and delivery of urban services. *World Development*, 35(4), 649-662.

- ✓ احترام به عقاید جوانان در عرصه مشارکت و تصمیم‌گیری برای محلات؛
- ✓ برگزاری جلسات رسیدگی به اعتراضات مردمی؛
- ✓ ارائه توضیحات کامل و جامع در مورد پروژه در حال انجام به مردم.
- تقویت مشارکت و همکاری میان ساکنان در جهت رفع مشکلات محله از طریق:
 - ✓ توجه به مبلمان شهری و ایجاد زیبایی بصری در فضاهای گفتگو؛
 - ✓ تشویق مردم برای تشکیل‌های محلی NGO.

◀ شاخص کالبدی

- طراحی مرکز محله‌ای با مقیاس انسانی
 - ✓ نزدیکی مرکز محله به ایستگاه حمل‌ونقل عمومی؛
 - ✓ طراحی مرکز محله و ترغیب ساکنان به استفاده از دوچرخه و پیاده‌روی؛
 - ✓ طراحی مرکز محله در خیابان پررفت‌وآمد.
 - اختلاط کاربری از طریق:
 - ✓ قراردادن کاربری‌های فشرده و مختلط در نزدیکی ایستگاه‌های حمل‌ونقل؛
 - ✓ طراحی خیابان‌ها و تقویت امکان رونق مشاغل خرده‌فروشی.
- El Din, H. S. E., Shalaby, A., Farouh, H.E., & Elariane, S.A. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood. *HBRC Journal*, 9(1), 86-92.
- Elliott, J. O., & Richardson, V. E. (2014). The biopsychosocial model and quality of life in persons with active epilepsy. *Epilepsy; Behavior*, 41, 55-65.
- Fathalian, M., & Partovi, P. (2011). A comparative Study on Quality of Life of Eslamshahr's Planned and Unplanned Urban Areas (Case Study: Ghaemie and Vavan). *Scientific Journal of Motaleate-e Tatbighi-e Honar*. 1(1), 91-108. (In Persian)
- Fecikova, I. (2004). An index method for measurement of customer satisfaction, *The TQM Magazine*. 16(1), 57-66. (In Persian)
- Fernandes, I. D., Ferreira, F. A., Bento, P., Jalali, M. S., António, N. J. (2018). Assessing sustainable development in urban areas using cognitive mapping and MCDA. *International Journal of Sustainable Development; World Ecology*. 25(3), 216-226.
- Ferriss, A. L. (2004). The quality of life concept in sociology. *The American Sociologist*. 35(3), 37-51.

- Gavrilidis, A. A., Ciocănea, C. M., Niță, M. R., Onose, D. A., Năstase, I. I. (2016). Urban landscape quality index—planning tool for evaluating urban landscapes and improving the quality of life. *Procedia Environmental Sciences*, 32, 155-167.
- Han, J., Liang, H., Hara, K., Uwasu, M., & Dong, L. (2018). Quality of life in China's largest city, Shanghai: A 20-year subjective and objective composite assessment. *Journal of Cleaner Production*, 173, 135-142.
- Hataminezhad, H., Manouchehri, A., Faraji, A., & Farhadi, S. (2012). The analysis of living standard in villages integrated into urban areas (The case of miyandoab city). *Journal of Geography and Regional Development (Peer-Reviewed)*, 9(16). (In Persian)
- Higgins, P., Campanera, J. M. (2011). Quality of life in English city locations. *Cities*, 28(4), 290-299.
- Karkehabadi, Z. (2017). Comparative comparison of urbanism quality according to environmental index (Case study: SEMNAN worn out and new urban textures). *Geography (Regional Planning)*, 7(1), 33-48. (In Persian)
- Lee, H. S. (2003). The Quality of Korean Life in Comparative Perspective: Objective Quality of Life in Korea and the OECD Countries. *Social indicators research*, 62(1-3), 481-508.
- Lovejoy, K., Handy, S., & Mokhtarian, P. (2010). Neighborhood satisfaction versus traditional environments: an evaluation of contributing characteristics in eight California neighborhoods. *Landscape and Urban Planning*, 97(1), 37-48.
- Madshahr Consulting Engineers (2009). *The plan of organize the worn-out tissue of Boroujerd city*. Boroujerd: Boroujerd Municipality. (In Persian)
- Marans, R. W. (2012). Quality of urban life studies: A overview and implication for Environment-Behavior Research. *Social and Behavioral sciences*, 35, 9-22.
- Marans, R. W., & Stimson, R. J. (2011). Investigating quality of urban life, Theory, methods, and empirical research, Vol. 45, Springer Science; Business Media.
- Marsousi, N., & Lajevardy, S. A. (2014) The Comparative Study of the Quality of Urban Life in Iran. *Quarterly Journal of Economic Research*, 14(2), 69-95. (In Persian)
- Mason, P., Kearns, A., & Livingston, M. (2013). Safe Going: the influence of crime rates and perceived crime and safety on walking in deprived neighborhoods. *Social science; medicine*, 91, 15-24.
- Meshkini, A., Habibi, K., Rahimi Kakejob, A., Abdi, M. (2016). Comparative Analysis of Quality of Life in Old and New Quarters, Zafarieh and Qatarchian Quarters, Sanandaj. *Human Geography Research*, 48(2), 263-276. (In Persian)
- Mohammadi, C., Nazmfar, H., & Mohammadi, S. (2018). Evaluation of spatial distribution of quality of life in urban neighborhoods, Case study: District 2 of Ardebil. *Journal of Urban Ecology Researches*, 9(18), 27-40. (In Persian)
- Mohsenin, S; Esfidani, M. R (2014) *Structural Equations Based on the Partial Least Squares Approach by Using Smart-PLS Software: Educational and Practical*, Tehran: Book Publishing Institute of Mehraban. (In Persian)
- Munusamy, J., Fong, V.O. (2008). An Examination of the Relationship between Service Quality and Customer Satisfaction in a Training Organization. *UNITAR E-Journal*, 4(2).
- Omar, D. B. (2006). *Urban planning and the quality of life in Putrajaya, Malaysia. Eco-Architecture: Harmonization between Architecture and Nature*, Ashurst: WIT Press.
- Pourahmad, A., Ghorbani, R., Farhadi, E., & Doorudinia, A. (2016). A Comparative Evaluation of Life Quality in Residential Neighborhoods, (Case Study: Kamyaran City). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 4(4), 519-548. (In Persian)
- Putra, K. E., & Sitanggang, J. M. (2016). The effect of public transport services on quality of life in Medan city. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 234, 383-389.
- Rahnamaee, D., Faraji Mollae, A., Hatami Nejad, D., Azimi, A. (2012). An Analysis on the Concept of Urban Life Quality Case study: Babolsar City-Iran. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 2(5), 49-76. (In Persian)
- Rahnavard, F. (2003). Empowering Employees, A Step Towards Customer Orientation. *Quarterly Journal of Management and Development Process, Management and Planning Organization*. 20(59). (In Persian)
- Retail Management Associates (2002). *Insuring Customer Satisfaction*, R.M.A-A11 Rights Reserved. [Online]. [8 July 2004].
- Saraei, M. H., Alian, M., & Khavarian A. (2013). Adjustment comparison of life quality in the new and old textures of Yazd city: (Case Study Shesh Badgiri district and Shahrake Daneshgah district). *Journal of Arid Regions Geographic Studies*. 3(12), 129-147. (In Persian)
- Seik, F.T. (2000). Subjective assessment of urban quality of life in Singapore, *Habitat International*, 24, 25-55.

- Shayan, H., Taghilou, A., & Khosrobeigi, R. (2018). An Assessment of Rural People's Level of Satisfaction with Their Residential Environments: A Case Study of Komijan County. *Village and Development*, 13(1), 155-179. (In Persian)
- Statistics Center of Iran (1986), *Results of General Population and Housing Censuses*, available at www.amar.org.ir. (In Persian)
- Statistics Center of Iran (2016a). *Results of General Population and Housing Censuses*, available at: www.amar.org.ir. (In Persian)
- Statistics Center of Iran (2016b). *Statistical blocks of Boroujerd city*, available at: www.amar.org.ir. (In Persian)
- Taherian, A. (2007). Factors affecting library user's satisfaction especially in special libraries. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 18(2), 179-196. (In Persian)
- Treasury Board of Canada a Secretariat (2001), *Quality Services Guide—Measuring Client Satisfaction*, Canada: Treasury Board of Canada a Secretariat.
- Ulengin, B., Ulengin, F., & Guvenc, U. (2001). A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul. *European Journal of Operational Research*, 130, 361-374.
- Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., de Hollander, A.E.M. (2003). Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape Urban Planning*, 65, 5-18.
- Wann-Ming, W. (2019). Constructing urban dynamic transportation planning strategies for improving quality of life and urban sustainability under emerging growth management principles. *Sustainable Cities and Society*, 44, 275-290.
- Weziak-Bialowolska, D. (2016). Quality of life in cities – Empirical evidence in comparative European perspective. *Cities*, 58, 87-96.
- Witkowski, J., Kiba-Janiak, M. (2012) Correlation between city logistics and quality of life as an assumption for referential model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 39, 568-581.
- Wu, J., Jenerette, G. D., Buyantuyev, A., Redman, C. L. (2011). Quantifying spatiotemporal patterns of urbanization: The case of the two fastest growing metropolitan regions in the United States. *Ecological Complexity*, 8(1), 1-8.
- Zivelova, I., & Jansky, J. (2008) Analysis of life quality development in the administrative districts of South Moravia. *Agricultural Economics (AGRICECON)*, 54(9), 431-439.

منابع

- رهنورد، فرج‌اله (۱۳۸۲). توانمندسازی کارکنان، گامی به سوی مشتری مداری. *فصلنامه فرآیند مدیریت و توسعه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی*، ۱۷(۱)، ۳۷-۲۸.
- سرائی، محمدحسین؛ علیان، مهدی و خاوریان، امیرضا (۱۳۹۲). مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت‌های قدیم و جدید شهر یزد، مورد مطالعه: محله‌ی شش بادگیری و شهرک دانشگاه. *فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، ۳(۱۲)، ۱۴۷-۱۲۹.
- شایان، حمید؛ تقی‌لو، علی‌اکبر و خسروبیگی، رضا (۱۳۸۹). ارزیابی میزان رضایتمندی روستاییان از محیط سکونتگاهی: مطالعه موردی شهرستان کمیجان، *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۳(۱)، ۱۷۹-۱۵۵.
- طاهریان، آمنه (۱۳۸۶). عوامل مؤثر بر افزایش رضایتمندی کاربران کتابخانه‌ها با تأکید بر کتابخانه‌های تخصصی، *فصلنامه کتاب*، ۴(۵۲)، ۶۶-۵۱.
- فتحعلیان، معصومه و پرتوی، پروین. (۱۳۹۰). مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در بافت‌های خودرو و برنامه ریزی شده اسلامشهر (مورد پژوهی قائمیه و واوان). *مطالعات تطبیقی هنر*، ۱(۱)، ۹۱-۱۰۸.
- کرکه‌آبادی، زینب (۱۳۹۵). مقایسه تطبیقی کیفیت زندگی شهری احدنژاد روشتی، محسن و نجفی، سعید (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی کیفیت زندگی در محلات برنامه‌ریزی شده و سکونتگاه‌های غیررسمی شهری، نمونه موردی: محلات کارمندان و اسلام‌آباد شهر زنجان، *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۰(۵۷)، ۴۷-۲۳.
- پوراحمد، احمد؛ قربانی، رامین؛ فرهادی، ابراهیم و درودی‌نیا، عباس (۱۳۹۵). ارزیابی تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات مسکونی، مطالعه موردی: شهر کامیاران. *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۴(۴)، ۵۴۸-۵۱۹.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ منوچهری میان‌دوآب، ایوب؛ فرجی ملائی، امین و فرهادی، صامت (۱۳۹۰). تحلیل کیفیت زندگی روستاهای ادغام‌شده در شهر، مطالعه موردی: شهر میان‌دوآب، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۹(۱۶)، ۲۱۹-۲۴۳.
- داوری، علی، رضازاده، آرش (۱۳۹۲). مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار *Smart PLS*، تهران: جهاد دانشگاهی.
- رهنمایی، محمدتقی؛ فرجی ملائی، امین؛ حاتمی‌نژاد، حسین و عظیمی، آزاده (۱۳۹۱). تحلیلی بر مفهوم کیفیت زندگی شهری در شهر بابلسر، *فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای*، ۲(۵)، ۷۶-۴۹.

مسکن، قابل دسترسی از طریق سایت: www.amar.org.ir
 مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *بلوک‌های آماری شهر بروجرد*، قابل دسترسی
 از طریق سایت: www.amar.org.ir
 مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *نتایج تفصیلی سرشماری‌های عمومی نفوس و*
 مسکن، قابل دسترسی از طریق سایت: www.amar.org.ir
 مشکینی، ابوالفضل، حبیبی، کیومرث، رحیمی کاکه‌جوب، آرمان، عبدی،
 محمدحامد (۱۳۹۵). *مقایسه تطبیقی و تحلیل کیفیت زندگی*
شهری در محلات جدید و قدیم، نمونه موردی: محله ظفریه و
محله قدیمی قطارچیان سنندج، مجله پژوهش‌های جغرافیای
انسانی، ۸(۹۶)، ۲۷۶-۲۶۳.
 مهندسین مشاور مادشهر (۱۳۸۸) *طرح ساماندهی بافت فرسوده‌ی*
شهر بروجرد. بروجرد: شهرداری بروجرد.

براساس شاخص‌های زیست‌محیطی، مطالعه موردی: بافت قدیم و
 جدید شهر سمنان، *فصلنامه جغرافیا*، ۲، ۴۸-۳۳.
 محسنین، شهریار و اسفیدانی، محمدرحیم (۱۳۹۳) *معادلات ساختاری*
مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار Smart-
PLS: آموزشی و کاربردی، تهران: موسسه کتاب مهربان نشر.
 محمدی، چنور، نظم فر، حسین، محمدی، سعدی (۱۳۹۷). *ارزیابی*
توزیع فضایی کیفیت زندگی در محلات شهری، مطالعه موردی:
منطقه ۲ شهر اردبیل، دوفصلنامه بوم‌شناسی شهری، ۹(۱۸)، ۴۰-
 ۲۷.
 مرصوصی، نفیسه و لاجوردی، سید علیرضا (۱۳۹۳). *مطالعه تطبیقی*
کیفیت زندگی شهری در ایران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی،
 ۱۴(۲۷)، ۶۹-۹۵.
 مرکز آمار ایران (۱۳۶۵). *نتایج تفصیلی سرشماری‌های عمومی نفوس و*